

УДК 336.711

Владислав Лавренюк, економіст, м. Київ

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ІДЕНТИФІКАЦІЇ СИСТЕМНО ВАЖЛИВИХ БАНКІВ

Досліджено зарубіжний досвід ідентифікації системно важливих банків. Проаналізовано і систематизовано основні підходи та методи ідентифікації системної важливості банків. Надано рекомендації з імплементації зарубіжного досвіду ідентифікації та регулювання діяльності таких банків у банківському секторі України.

Ключові слова: банк, системно важливі фінансові інститути, системно важливий банк, індикатори системної важливості, Базельський комітет, Рада з фінансової стабільності.

Питання вивчення системної важливості банків або фінансових установ набуло актуальності у світовій практиці з 2006 р.¹ Однак сьогодні не напрацьовано однозначного підходу до ідентифікації системно важливих банків (СВБ) до/після виникнення у них економічних проблем. Лідери “Великої двадцятки” (G 20) у квітні 2009 р. визначили, що для всіх системно важливих фінансових установ, ринків та інструментів потрібно розробити відповідну систему ідентифікації, регулювання та нагляду². Тому питання ідентифікації системно важливих банків потребує детального та ґрунтовного дослідження і є актуальним для України.

Основні аспекти ідентифікації системно важливих банків висвітлювалися у працях переважно зарубіжних науковців, серед них — С. Чжоу, Дж.Б. Томсон, Н. Тарашев, Г.И. Пенікас, К. Соромакі. Велику увагу питанню ідентифікації системно важливих банків було приділено Базельським комітетом, Радою з фінансової стабільності, Управлінням з фінансового регулювання і нагляду Великої Британії, у дослідженнях Дойче Бундесбанку, ФРС США та Управління з нагляду за фінансовими установами Канади у їхніх звітах та рекомендаціях. В Україні питання залиша-

¹ *Financial Stability Review [El. resource] // ECB. — 2006 (December). — URL: <http://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/financialstabilityreview200612en.pdf>. — P. 139.*

² *Global Plan Annex: Declaration on Strengthening the Financial System [El. resource] // Statement Issued by the G20 Leaders. — 2009 (London, April 2). — URL: <http://www.g20.utoronto.ca/2009/2009ifi.html>.*

ється відкритим унаслідок відсутності досліджень у вітчизняних авторів, що з іншого боку актуалізує це дослідження.

Метою пропонованої статті є узагальнення зарубіжного досвіду ідентифікації системно важливих банків.

В умовах мінливої глобальної фінансової архітектури від національних наглядових органів вимагається розроблення підходів до ідентифікації системно важливих банків та їх правове закріплення. Напрацювання адекватної нормативно-правової системи є необхідною умовою для запобігання надмірному рівню ризику діяльності системно важливих банків. Як доводить світова практика, учасники ринку очікують, що таким банкам буде надана державна допомога з метою підтримки стабільності банківської системи. Під час економічного підйому системно важливі банки часто характеризуються високим рівнем розривів активів і пасивів за валютами і за термінами (наприклад, випадок англійського банку Northern Rock)³. Тоді як під час економічного спаду вони можуть посилити процеси продажу активів за зниженими цінами⁴.

Ідентифікація системно важливих банків є актуальною і для України, зокрема, це розробка та впровадження індикаторів системної важливості для національних системно важливих банків. Дослідження праць зарубіжних авторів та рекомендацій різноманітних міжнародних організацій дало можливість узагальнити всі підходи і методи до визначення системної важливості банків (табл. 1).

Таблиця 1. Підходи до визначення системно важливих банків*

Підхід	Метод	Показники та напрями аналізу	Автор
Якісний	Групові, експертних оцінок	Грунтується на якісних аспектах таких банківських характеристиках: 1) розмір (зарахування до певної групи); 2) замінність (напр., ступінь унікальності щодо надання певних фінансових послуг); 3) взаємопов'язаність (якісь фінансових активів та пасивів); 4) ступінь складності установи (складність банківського бізнесу, час, необхідний для вирішення проблем); 5) невідповідність активів і пасивів за строками; 6) міжнародна діяльність (роль банку у глобальній банківській системі)	Банк міжнародних розрахунків (BIS) (Базельський комітет), Міжнародний валютний фонд (IMF), Рада з фінансової стабільності (FSB)

В. Лавренюк. Зарубіжний досвід ідентифікації системно важливих банків

³ *Guidance to Assess the Systemic Importance of Financial Institutions, Markets and Instruments: Initial Considerations (Background Paper)* [El. resource] // IMF/BIS/FSB. — 2009. — URL: <http://www.imf.org/external/np/g20/pdf/100109a.pdf>. — С. 16.

⁴ Айвазян С.А. Выявление системно значимых финансовых организаций: обзор методологий / С.А. Айвазян, И.К. Андриевская, Р. Сопноллы, Г.И. Пеникас // Деньги и кредит. — 2011. — № 8. — С. 13—18.

Закінчення табл. 1

Підхід	Метод	Показники та напрями аналізу	Автор
Кількісний	Індикаторний	Ґрунтується на низці кількісних показників: 1) розмір (напр., сукупні активи у відсотках до ВВП, ринкова частка філіальної мережі, депозити у відсотках від сукупних активів); 2) взаємопов'язаність (напр., частка дочірніх компаній у сукупних активах або внутрішньогрупових операцій у сукупних активах ринкова частка в платіжній системі); 3) замінність (напр., показники концентрації)	Банк міжнародних розрахунків (BIS) (Базельський комітет), Міжнародний валютний фонд (IMF)
	Мережевий аналіз (network analysis)	1) Аналіз ефекту “зараження” через методологію стрес-тестування; 2) методологія “централізованого підходу” (centrality approach)	Ц. Фурфіне, Дж. Чепмен, М. Бек, Р. Гаррет, Г. фон Петер, К. Соромакі
	Внесок банку в системний ризик	1) Оцінка системного ризику, який розподіляється на учасників (метод “зверху-вниз” (“top-down”)); 2) оцінюється внесок кожного банку в системний ризик (методологія “знизу-вгору” (“bottom-up”)).	Т. Адріан, Х. Чжу, М. Бруннермейер, М. Сеговяно, Ц. Гоодхарт, Н. Тарашев, Ц. Борю, К. Цатсароніс, Ц. Чжу, К. Хуан, Х. Чжоу

* За даними: Айвазян С.А. Выявление системно значимых финансовых организаций: обзор методологий / С.А. Айвазян та ін. // Деньги и кредит. — 2011. — № 8. — С. 13—18; Global systemically important banks: assessment methodology and the additional loss absorbency requirement (Cover note) [El. resource] // Basel Committee on Banking Supervision. — 2011 (November). — URL: <http://www.bis.org/publ/bcbs207cn.pdf>; Globally systemically important banks: updated assessment methodology and the additional loss absorbency requirement [El. resource]. — URL: <http://www.bis.org/publ/bcbs255.pdf>; A framework for dealing with domestic systemically important banks [El. resource] // Basel Committee on Banking Supervision. — 2012 (October). — URL: <http://www.bis.org/publ/bcbs233.pdf>; Новикова В. Функционирование и регулирование системно значимых банков в Республике Беларусь // В. Новикова // Банковский вестник. — 2013. — № 8. — С. 33—38; Furfine C. Interbank Exposures: Quantifying the Risk of Contagion [El. resource] // C. Furfine // BIS Working Papers. — 1999. — № 70. — URL: <http://www.bis.org/publ/work70.pdf>; Bech M. Which Bank Is the “Central” Bank? An Application of Markov Theory to the Canadian Large Value Transfer System [El. resource] // M. Bech, J. Chapman, R. Garratt // Federal Reserve Bank of New York Staff Reports. — 2008. — № 356. — URL: http://www.newyorkfed.org/research/staff_reports/sr356.pdf; Peter G., von. International banking centres: a network perspective [El. resource] // G. von Peter // BIS Quarterly Review. — 2007 (December). — P. 33—45. — URL: http://www.bis.org/publ/qtrpdf/r_qt0712e.pdf; Soramäki K. Algorithm for Identifying Systemically Important Banks in Payment Systems [El. resource] // K. Soramäki, S. Cook // Economics Discussion Papers. — 2012. — № 42. — URL: <http://www.econstor.eu/bitstream/10419/62120/1/723776571.pdf>; Adrian T. CoVaR [El. resource] // T. Adrian, M. Brunnermeier // Federal Reserve Bank of New York Staff Reports. — 2010. — № 348. — URL: http://www.newyorkfed.org/research/staff_reports/sr348.pdf; Segoviano M. Banking Stability Measures [El. resource] // M. Segoviano, C. Goodhart // IMF Working Paper. — 2009. — № 09/4. — URL: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2009/wp0904.pdf>; Tarashev N. The systemic importance of financial institutions [El. resource] // N. Tarashev, C. Borio, K. Tsatsaronis // BIS Quarterly Review. — 2009 (September). — P. 75—87. — URL: http://www.bis.org/publ/qtrpdf/r_qt0909h.pdf; Huang X. Assessing the systemic risk of a heterogeneous portfolio of banks during the recent financial crisis [El. resource] // X. Huang, H. Zhou, H. Zhu // BIS Working Papers. — 2010. — № 296. — URL: http://www.newyorkfed.org/research/conference/2011/global_sys_risk/Assessing_SystemicRisk_HeterogeneousPortfolio_Banks_Recent_Financial_Crisis.pdf; Zhou C. Are Banks Too Big to Fail? Measuring Systemic Importance of Financial Institutions [El. resource] // C. Zhou // International Journal of Central Banking. — 2010. — P. 205—250. — URL: <http://www.ijcb.org/journal/ijcb10q4a10.pdf>.

В. Лавренко. Зарубіжний досвід ідентифікації системно важливих банків

Визначають якісний та кількісний підходи до ідентифікації системно важливих банків, які дещо схожі за змістом, але стосуються різних аспектів системної важливості. *Якісний аналіз* ґрунтується на кількох банківських характеристиках: 1) розмір; 2) замінність; 3) взаємопов'язаність; 4) ступінь складності установи; 5) невідповідність активів і пасивів за строками; 6) міжнародна діяльність. Якісний аналіз необхідний, але недостатній для ідентифікації банку як системно важливого, оскільки не враховує всі аспекти діяльності системно важливих банків. Для вирішення цієї проблеми був запропонований кількісний підхід. Він включає індикаторний метод, мережевий аналіз (network analysis) і оцінку внеску банку в системний ризик.

Індикаторний метод представлений у звіті Європейського центрального банку⁵ та у рекомендаціях Базельського комітету⁶. Аналіз Європейського центрального банку ґрунтується на даних за 260 банками Єврозони. Для ідентифікації системно важливих банків застосовується кластерний аналіз за банківськими характеристиками (включаючи розмір активів, пасивів, кредитного портфеля, доходів і міжбанківських активів). У результаті всі банки поділені на 50 кластерів, що дає змогу визначити найбільш великі й важливі для банківської системи кредитні організації⁷. Індикаторний підхід також використовується в роботі МВФ, але з метою ідентифікації системно важливих фінансових секторів (банківських груп)⁸.

Суть мережевого аналізу полягає у вивченні банківських мереж (зв'язків між банками (технологія DebtRank⁹, технологія SinkRank¹⁰). У межах цього методу визначають такі напрямки: 1) аналіз ефекту “зараження” (стрес-тестування); 2) методологія централізованого підходу (SinkRank). Головним недоліком цього методу є відсутність необхідних даних, що вимагає від банків підвищення рівня транспарентності.

Розглянемо саме методологію централізованого підходу. Методологія ґрунтується на визначенні “центральної” (основної) банків, у яких найбільший рівень ліквідності. З використанням ланцюгів Маркова моделюється система платежів на основі системи електронних платежів певної країни (наприклад, “Canada’s Large Value Transfer System”), а також розробляються емпіричні показники міри (ваги) для ідентифікації банку з найбільшим рівнем ліквідності і його взаємозв’язку з іншими банками.

⁵ *Financial Stability Review* [El. resource] // ECB. — 2006 (December). — URL: <http://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/financialstabilityreview200612en.pdf>. — P. 135.

⁶ *Global systemically important banks: assessment methodology and the additional loss absorbency requirement (Cover note)* [El. resource] // Basel Committee on Banking Supervision. — 2011 (November). — URL: <http://www.bis.org/publ/bcbs207cn.pdf>; *Globally systemically important banks: updated assessment methodology and the additional loss absorbency requirement* [El. resource]. — URL: <http://www.bis.org/publ/bcbs255.pdf>; *A framework for dealing with domestic systemically important banks* [El. resource] // Basel Committee on Banking Supervision. — 2012 (October). — URL: <http://www.bis.org/publ/bcbs233.pdf>.

⁷ *Financial Stability Review* [El. resource] // ECB. — 2006 (December). — URL: <http://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/financialstabilityreview200612en.pdf>. — P. 137.

⁸ *Integrating Stability Assessments Under the Financial Sector Assessment Program into Article IV Surveillance: Background Material* [El. resource] // IMF. — 2010 (August 27). — URL: <http://www.imf.org/external/np/pp/eng/2010/082710a.pdf>. — P. 5–16.

⁹ Battiston S. *DebtRank: Too Central to Fail? Financial Networks, the FED and Systemic Risk* [El. resource] // S. Battiston, M. Puliga, R. Kaushik, P. Tasca, G. Caldarelli // *Scientific Reports*. — 2012. — № 2. — URL: <http://www.nature.com/srep/2012/120802/srep00541/pdf/srep00541.pdf>.

¹⁰ Soramäki K. *Algorithm for Identifying Systemically Important Banks in Payment Systems* [El. resource] // K. Soramäki, S. Cook // *Economics Discussion Papers*. — 2012. — № 42. — URL: <http://www.econstor.eu/bitstream/10419/62120/1/723776571.pdf>.

ми¹¹. Ще однією ідеєю централізованого підходу є використання для аналізу міжнародних банківських центрів. Кожен банківський центр (скупність банків у певній країні) є окремим вузлом мережі. Взаємопов'язаність (зв'язок) з іншим вузлом (банківським центром) визначається фінансовими вимогами до організацій у ньому. Ідентифікація “центрального” (основного) банківського центру проводиться з використанням таких мережових індикаторів: ступінь (скільки вихідних і вхідних ланок має кожен вузол), близькість (кількість ланок між двома вузлами), інтервальність (частота, з якою вузол розташований між двома іншими вузлами), посередництво (інтенсивність зв'язку в термінах обсягу міжнародних вимог) і престиж (важливість контрагента)¹².

Третій кількісний метод полягає в оцінці внеску банку в системний ризик. Ґрунтується він на таких напрямках: 1) оцінюється системний ризик, який розподіляється на учасників (метод “зверху-вниз” (“top-down”)); 2) оцінюється внесок кожного банку в системний ризик (методологія “знизу-вгору” (“bottom-up”))¹³. Але такі методи вимагають розвинених фінансових ринків. Крім того, вони не враховують структуру і взаємопов'язаність банківських установ.

Метод “знизу-вгору” передбачає використання міри CoVaR. CoVaR — це оцінка межі втрат ризику всієї банківської системи за умови банкрутства певного банку. Пропонується оцінювати CoVaR за допомогою квантильної регресії. Аналізуючи детермінанти вкладу банку в системний ризик, основними показниками визначають рівень позичкових коштів, величину розриву активів і пасивів за строками і величину активів організації¹⁴.

Метод “зверху-вниз” передбачає, що всі банки схильні до одних і тих самих факторів ризику¹⁵. Автори методики розробили низку показників стабільності банківської системи у процесі аналізу банківського сектору як портфеля найбільших банків і побудували багатовимірну функцію розподілу збитків по всій системі. Для оцінки системної важливості пропонується оцінювати “ймовірність (РАО) того, що хоча б один банк стане неплатоспроможним при банкрутстві певного банку”¹⁶. Але показник

¹¹ Bech M. Which Bank Is the “Central” Bank? An Application of Markov Theory to the Canadian Large Value Transfer System [El. resource] / M. Bech, J. Chapman, R. Garratt // Federal Reserve Bank of New York Staff Reports. — 2008. — № 356. — URL: http://www.newyorkfed.org/research/staff_reports/sr356.pdf.

¹² Peter G., von. International banking centres: a network perspective [El. resource] / G. von Peter // BIS Quarterly Review. — 2007 (December). — P. 33–45. — URL: http://www.bis.org/publ/qtrpdf/r_qt0712e.pdf.

¹³ Айвазян С.А. Выявление системно значимых финансовых организаций: обзор методологии / С.А. Айвазян, И.К. Андриевская, Р. Connolly, Г.И. Пенникас // Деньги и кредит. — 2011. — № 8. — С. 15.

¹⁴ Adrian T. CoVaR [El. resource] / T. Adrian, M. Brunnermeier // Federal Reserve Bank of New York Staff Reports. — 2010. — № 348. — URL: http://www.newyorkfed.org/research/staff_reports/sr348.pdf.

¹⁵ Segoviano M. Banking Stability Measures [El. resource] / M. Segoviano, C. Goodhart // IMF Working Paper. — 2009. — № 09/4. — URL: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2009/wp0904.pdf>; Huang X. Assessing the systemic risk of a heterogeneous portfolio of banks during the recent financial crisis [El. resource] / X. Huang, H. Zhou, H. Zhu // BIS Working Papers. — 2010. — № 296. — URL: http://www.newyorkfed.org/research/conference/2011/global_sys_risk/Assessing_SystemicRisk_HeterogeneousPortfolio_Banks_Recent_Financial_Crisis.pdf; Zhou C. Are Banks Too Big to Fail? Measuring Systemic Importance of Financial Institutions [El. resource] / C. Zhou // International Journal of Central Banking. — 2010. — P. 205–250. — URL: <http://www.ijcb.org/journal/ijcb10q4a10.pdf>.

¹⁶ Segoviano M. Banking Stability Measures [El. resource] / M. Segoviano, C. Goodhart // IMF Working Paper. — 2009. — № 09/4. — URL: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2009/wp0904.pdf>. — P. 18.

РАО має суттєвий недолік, він показує приблизно однаково високі значення для всіх банків. Цей показник був модифікований у дослідженні Чжу¹⁷, де індикатором системної важливості є індекс системного впливу (SII). Цей індекс показує, скільки банків можуть стати неплатоспроможними при банкрутстві певного банку. Проте у праці Чжу сказано, що SII має недолік: він не показує, які банки — великі чи малі — стануть неплатоспроможними. Тому рівень системної важливості не може бути визначений, покладаючись тільки на цей показник. У роботі К. Хуанга, Х. Чжоу і Х. Чжу¹⁸ будується індекс SII, банківська система розглядається як портфель неоднорідних банків. Для того, щоб визначити банківські характеристики, які впливають на внесок банку в сукупний ризик, виконується панельний аналіз¹⁹. Отже, був зроблений висновок, що внесок банку в сукупний ризик в основному залежить від розміру банку, тоді як ефект “зараження” — від кореляції (парна кореляція між банком і всіма іншими банками)²⁰.

Також метод “зверху-вниз” передбачає застосування вектору Шеплі²¹, який використовується для вирішення проблеми розподілу виграти в теорії ігор. При оцінці системної важливості банку вектор Шеплі може застосовуватися для аналізу розподілу сукупного ризику серед фінансових організацій. І системна важливість тоді буде дорівнювати внеску кожного учасника в системний ризик. Перевагою цього методу є можливість використання різних заходів системного ризику²².

Розглянуті вище підходи та методи різних авторів були використані ними для ідентифікації системно важливих банків. Проте вдаватися до таких заходів можна тільки у випадках комплексного використання як кількісних, так і якісних підходів. Пропонуємо детальніше розглянути методику ідентифікації СВБ, запропоновану Базельським комітетом, оскільки вона є найбільш поширеною, інтуїтивно зрозумілішою та простою у застосуванні.

Методика Базельського комітету з ідентифікації глобальних системно важливих банків (Г-СВБ) покликана знизити негативні наслідки від можливих проблем у їх діяльності за рахунок зменшення ймовірності дефолту Г-СВБ. Цього можна досягти за рахунок більш високих вимог до достатності капіталу і якості активів, прийнятих для покриття можливих збитків. Зауважимо, що Базельський комітет постійно приділяє увагу вдосконаленню методики ідентифікації Г-СВБ, що свідчить про актуальність та важливість цього питання.

¹⁷ Zhou C. *Are Banks Too Big to Fail? Measuring Systemic Importance of Financial Institutions* [El. resource] / C. Zhou // *International Journal of Central Banking*. — 2010. — URL: <http://www.ijcb.org/journal/ijcb10q4a10.pdf>. — P. 213.

¹⁸ Huang X. *Assessing the systemic risk of a heterogeneous portfolio of banks during the recent financial crisis* [El. resource] / X. Huang, H. Zhou, H. Zhu // *BIS Working Papers*. — 2010. — № 296. — URL: http://www.newyorkfed.org/research/conference/2011/global_sys_risk/Assessing_SystemicRisk_HeterogeneousPortfolio_Banks_Recent_Financial_Crisis.pdf.

¹⁹ Айвазян С.А. Выявление системно значимых финансовых организаций: обзор методологии / С.А. Айвазян, И.К. Андриевская, Р. Connolly, Г.И. Пенникас // *Деньги и кредит*. — 2011. — № 8. — С. 15.

²⁰ Там же.

²¹ Tarashev N. *The systemic importance of financial institutions* [El. resource] / N. Tarashev, C. Borio, K. Tsatsaronis // *BIS Quarterly Review*. — 2009 (September). — P. 75—87. — URL: http://www.bis.org/publ/qtrpdf/r_qt0909h.pdf.

²² Айвазян С.А. Выявление системно значимых финансовых организаций: обзор методологии / С.А. Айвазян, И.К. Андриевская, Р. Connolly, Г.И. Пенникас // *Деньги и кредит*. — 2011. — № 8. — С. 15.

За основу методики Базельського комітету з ідентифікації Г-СВБ взято індикаторний підхід. Використані індикатори для виявлення Г-СВБ характеризують різні аспекти банківської діяльності, які можуть викликати нестабільність фінансової системи в цілому. Індикатори об'єднані у п'ять категорій та мають однакову частку (крім категорії “розмір”), відповідно, частка кожної категорії становить 20 % від загального результату (табл. 2).

Таблиця 2. Індикатори системної важливості*

Категорія (сукупна частка)	Індикатор	Частка окремого індикатора, %
Міжнародна діяльність (20 %)	Міжнародні вимоги включають вимоги банку (або його філії) в одній країні до позичальників в іншій країні, вимоги філії банку в іншій країні до позичальників у цій же країні в іноземній і місцевій валюті	10
	Міжнародні зобов'язання включають усі зобов'язання банківської організації щодо юридичних осіб за межами внутрішнього ринку і до нерезидентів на внутрішньому ринку; виключають зобов'язання в середині банківської групи	10
Розмір (20 %)	Сукупні активи (як визначено в Базелі III, для розрахунку коефіцієнта левериджу)	20
Взаємопов'язаність (20 %)	Фінансові активи включають обсяг виданих коштів фінансовим організаціям; обсяг цінних паперів, випущених іншими фінансовими організаціями та придбаних банком; чисту ринкову вартість угод зворотного РЕПО; чисту ринкову вартість обсягу кредитування фінансових організацій цінними паперами; чисту ринкову вартість похідних фінансових контрактів з фінансовими організаціями на позабіржовому ринку	6,67
	Фінансові пасиви включають депозити від фінансових організацій; цінні папери, випущені банком і придбані іншими фінансовими організаціями; чисту ринкову вартість угод РЕПО; чисту ринкову вартість цінних паперів, отриманих від фінансових організацій; чисту ринкову вартість похідних фінансових контрактів з фінансовими організаціями на позабіржовому ринку	6,67
	Частка ринкового фінансування (wholesale funding) у сукупних зобов'язаннях	6,67
Замінність / фінансова інфраструктура установи (20 %)	Активи на зберіганні у банку	6,67
	Обсяг розрахунків, здійснюваних через платіжні системи	6,67
	Обсяг розміщених заявок на ринку цінних паперів	6,67

В. Лавренюк. Зарубіжний досвід ідентифікації системно важливих банків

Закінчення табл. 2

Категорія (сукупна частка)	Індикатор	Частка окремо- го індикатора, %
Ступінь складності установи (20 %)	Номінальна вартість похідних фінансових інструментів на позабіржовому ринку — включає укладені, але ще не закриті угоди	6,67
	Активи третього рівня (неліквідні активи, чия вартість не можна визначити, використовуючи ринкові ціни або моделі)	6,67
	Обсяг торгового портфеля та портфеля цінних паперів на продаж	6,67

* Джерело: *Globally systemically important banks: updated assessment methodology and the additional loss absorbency requirement* [El. resource]. — URL: <http://www.bis.org/publ/bcbs255.pdf>. — P. 6.

Для кожного банку значення певного індикатора є відносною величиною, яка розраховується шляхом ділення значення показника для цього банку на сумарне значення за всіма банками у вибірці. Всі індикатори зважуються відповідно до присвоєних їм вагових часток (див. колонка 3 табл. 2). Далі отримане значення показника множиться на 10 000, щоб показати значення індикатора у базисних пунктах. Наприклад, якщо розмір системно важливого банку поділити на загальний розмір усіх банків у вибірці й отримати відносне значення 0,03 (тобто частка банку становить 3 % від загальної вибірки), то його оцінка буде дорівнювати 300 базисним пунктам. Бали кожної категорії для кожного банку визначаються обчисленням середнього значення всіх показників, що входять до цієї категорії²³.

Загальна оцінка для кожного банку розраховується шляхом пошуку середнього значення за п'ятьма основними категоріями. Максимальний загальний бал, що може мати банк, становить 10 000 базисних пунктів (тобто 100 %), за умови, що банк є єдиним у вибірці²⁴.

Для ранжування банків за ступенем їх системної значущості Базельським комітетом пропонується розбити всі банки на кілька груп. За результатами попередніх розрахунків Базельський комітет спільно з Радою з фінансової стабільності визначив 29 Г-СВБ, з яких були сформовані п'ять груп однакового розміру. До кожної групи встановлюються свої вимоги до достатності капіталу. Порогові значення оцінок системної важливості планується переглядати раз на 3—5 років, а оцінка за кожним банком буде оновлюватися щорічно. На основі проведених емпіричних досліджень Базельський комітет пропонує встановити мінімальні додаткові вимоги до достатності капіталу (табл. 3) для Г-СВБ.

Якщо розмір капіталу першого рівня приймає граничне значення, фінансова організація належить до групи більш високого порядку (наприклад, якщо розмір капіталу першого рівня становить 2 %, то фінансова організація буде віднесена до 4-ї групи, а не до 3-ї). Такі рекомендації щодо регулювання та нагляду мають на меті мінімізувати ризики, пов'язані із системно важливими банками. Але як свідчить практика, самих таких рекомендацій замало.

²³ *Globally systemically important banks: updated assessment methodology and the additional loss absorbency requirement* [El. resource]. — URL: <http://www.bis.org/publ/bcbs255.pdf>. — С. 6.

²⁴ *Ibid.*

Таблиця 3. Мінімальні додаткові вимоги до достатності капіталу*

Група	Порогове значення	Розмір капіталу першого рівня, % від зважених за ризиком активів	Г-СВБ в алфавітному порядку в межах кожного сегмента
5	D—	3,5	—
4	C—D	2,5	HSBC, JP Morgan Chase
3	B—C	2,0	Barclays, BNP Paribas, Citigroup, Deutsche Bank
2	A—B	1,5	Bank of America, Credit Suisse, Goldman Sachs, Group Crédit Agricole, Mitsubishi UFJ FG, Morgan Stanley, Royal Bank of Scotland, UBS
1	Порогове значення А	1,0	Bank of China, Bank of New York Mellon, BBVA, Groupe BPCE, Industrial and Commercial Bank of China Limited, ING Bank, Mizuho FG, Nordea, Santander, Société Générale, Standard Chartered, State Street, Sumitomo Mitsui FG, Unicredit Group, Wells Fargo

* Джерело: Складено автором на основі: 2013 update of group of global systemically important banks (G-SIBs) [El. resource]. — 2013 (11 November). — URL: http://www.financialstability-board.org/publications/r_131111.pdf; Globally systemically important banks: updated assessment methodology and the additional loss absorbency requirement [El. resource]. — URL: <http://www.bis.org/publ/bcbs255.pdf> — P. 12.

На національному рівні від регулюючих органів вимагається розробка методики ідентифікації національних системно важливих банків (Н-СВБ). Більшість розвинених країн вже розробили методологію ідентифікації системно важливих банків на національному рівні, це зокрема США, Японія, Китай, Австралія, Канада, Індія, Німеччина.

Зокрема у Японії банк вважається системно важливим після стрес-тестування, яке проводиться Міжнародним валютним фондом (МВФ). Банки в Китаї проходять стрес-тестування на національному рівні, його здійснюють державні органи. У Великій Британії та країнах Європейського Союзу глобальні системно важливі банки визначаються на основі спеціальних індикаторів.

У США проводиться спеціальне стрес-тестування. Найбільші банки регулюються Федеральною резервною системою (ФРС) та Управлінням контролера грошового обігу (Міністерство фінансів США). Ці регулятори встановлюють критерії відбору, створюють гіпотетичні негативні сценарії і контролюють щорічні перевірки. Реформа Додда — Франка на Уолл-стріт і Закон про захист споживачів вимагає, щоб банківські холдинги із загальною консолідованою сумою активів 50 млрд дол. або більше і не-банківські фінансові компанії, визначені Радою з фінансової стабільності ФРС США, подавали щорічно плани дій для Федеральної резервної системи (ФРС) і Федеральної корпорації страхування депозитів (FDIC). Кожен план, широко відомий як “заповіт” (“living wills”), повинен опи-

сувати стратегію швидких і впорядкованих дій компанії (банку) в разі матеріальних, фінансових труднощів чи банкрутства компанії (банку), відповідно до статті 11 Кодексу США про банкрутство. Закон вводить спеціальний правовий режим ліквідації для великих банківських установ (Orderly Liquidation), банкрутство яких може загрожувати фінансовій стабільності США. Відповідно до норм закону уряд США фінансує всю процедуру ліквідації та вживає дії з припинення можливої паніки на ринку та реалізації активів банкрута за максимальною вартістю. Після закінчення процедури власники ліквідованої компанії будуть зобов'язані повністю відшкодувати здійснені державою витрати. Інша норма закону передбачає можливість примусового повернення активів банкрута, якщо вони були передані третім особам незадовго до настання банкрутства. Також законом передбачена персональна відповідальність топ-менеджерів, під чийм керівництвом компанія стала банкрутом: відсторонення від управління компанією, стягнення з них завданого компанії збитку, заборона на подальшу адміністративну діяльність в інших фінансових компаніях.

Будь-якій країні з метою запобігання підвищення рівня ризику діяльності системно важливих установ, зокрема кредитних, необхідно розробити відповідну нормативно-правову базу та створити відповідні органи, якщо такі відсутні. Вважаємо, що створення на базі центрального банку підрозділу/департаменту, відповідального за системно важливі банки та системний ризик є найбільш ефективним рішенням з позиції регулювання та нагляду. Досвід деяких зарубіжних країн, зокрема США, країн Європи, Росії, показує ефективність такого рішення. Україна та Росія мають схожі банківські системи, тому досвід Росії є для України дуже цінним. У структурі Банку Росії було створено Департамент фінансової стабільності та Департамент з нагляду за системно важливими кредитними організаціями. Пропонуємо при НБУ створити Департамент фінансової стабільності, який би займався питаннями системної важливості та аналізом системного ризику як усередині країни, так і за її межами, щоб не допускати ефекту “зараження” від іноземних контрагентів. НБУ потрібно розробити власну національну методику ідентифікації системно важливих банків згідно з рекомендаціями Базельського комітету з урахуванням особливостей розвитку вітчизняного банківського сектору та апробувати її в українських реаліях.

Отже, одним із головних завдань сьогодні для вітчизняних регулятивних органів є визначення індикаторів системної важливості та розробка методики ідентифікації СВБ. Вирішення цих завдань сприятиме більш ефективному функціонуванню банківського сектору України, а також зниженню рівня витрат на підтримку стабільності банківської системи.

Висновок. У світовій практиці визначають кількісні та якісні підходи до ідентифікації системно важливих банків. Для ефективної ідентифікації та оцінки системної важливості доцільно використовувати комплексний підхід, який би включав збір як якісної, так і кількісної інформації. Проблема полягає в тому, що питання системно важливих банків та їх ідентифікація розглядаються в основному у контексті розвинених країн. Проте криза 2008—2009 рр. довела, що проблема системно важливих банків має важливе значення і для банківської системи України.

Центральному банку в Україні необхідно розробити комплекс превентивних заходів з метою мінімізації рівня системного ризику та підвищення стабільності банківської системи. Насамперед, це створення спеціалізованого Департаменту з питань фінансової стабільності та системно важливих банків при НБУ з повноваженнями із координації питань, які стосуються системно важливих банків. Саме завданням цього департаменту була б розробка методики ідентифікації та моніторингу діяльності національних системно важливих банків в Україні.

Оскільки питанню ідентифікації системно важливих банків в Україні приділено досить мало уваги, то це дає підстави для подальших теоретичних та емпіричних досліджень цієї проблеми, що дасть змогу у майбутньому розробити ефективні підходи до ідентифікації системно важливих банків.

Список використаних джерел:

1. Financial Stability Review [El. resource] // ECB. — 2006 (December). — URL: <http://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/financialstabilityreview200612en.pdf>.
2. Global Plan Annex: Declaration on Strengthening the Financial System [El. resource] // Statement Issued by the G20 Leaders. — 2009 (London, April 2). — URL: <http://www.g20.utoronto.ca/2009/2009ifi.html>.
3. Guidance to Assess the Systemic Importance of Financial Institutions, Markets and Instruments: Initial Considerations (Background Paper) [El. resource] // IMF/BIS/FSB. — 2009. — URL: <http://www.imf.org/external/np/g20/pdf/100109a.pdf>.
4. Айвазян С.А. Выявление системно значимых финансовых организаций: обзор методологий / С.А. Айвазян, И.К. Андриевская, R. Connolly, Г.И. Пеникас // Деньги и кредит. — 2011. — № 8. — С. 13—18.
5. Global systemically important banks: assessment methodology and the additional loss absorbency requirement (Cover note) [El. resource] // Basel Committee on Banking Supervision. — 2011 (November). — URL: <http://www.bis.org/publ/bcbs207cn.pdf>
6. Globally systemically important banks: updated assessment methodology and the additional loss absorbency requirement [El. resource]. — URL: <http://www.bis.org/publ/bcbs255.pdf>
7. A framework for dealing with domestic systemically important banks [El. resource] // Basel Committee on Banking Supervision. — 2012 (October). — URL: <http://www.bis.org/publ/bcbs233.pdf>
8. Новикова В. Функционирование и регулирование системно значимых банков в Республике Беларусь / В. Новикова // Банковский вестник. — 2013. — № 8. — С. 33—38.
9. Furfine C. Interbank Exposures: Quantifying the Risk of Contagion [El. resource] / Furfine C. // BIS Working Papers. — 1999. — № 70. — URL: <http://www.bis.org/publ/work70.pdf>.
10. Bech M. Which Bank Is the “Central” Bank? An Application of Markov Theory to the Canadian Large Value Transfer System [El. resource] / M. Bech, J. Chapman, R. Garratt // Federal Reserve Bank of New York Staff Reports. — 2008. — № 356. — URL: http://www.newyorkfed.org/research/staff_reports/sr356.pdf.
11. Peter G., von. International banking centres: a network perspective [El. resource] / G. von Peter // BIS Quarterly Review. — 2007 (December). — P. 33—45. — URL: http://www.bis.org/publ/qtrpdf/r_qt0712e.pdf
12. Soramäki K. Algorithm for Identifying Systemically Important Banks in Payment Systems [El. resource] / K. Soramäki, S. Cook // Economics Discussion Papers. — 2012. — № 42. — URL: <http://www.econstor.eu/bitstream/10419/62120/1/723776571.pdf>.
13. Adrian T. CoVaR [El. resource] / T. Adrian, M. Brunnermeier // Federal Reserve Bank of New York Staff Reports. — 2010. — № 348. — URL: http://www.newyorkfed.org/research/staff_reports/sr348.pdf.

В. Лавренко. Зарубіжний досвід ідентифікації системно важливих банків

14. *Segoviano M.* Banking Stability Measures [El. resource] / M. Segoviano, C. Goodhart // IMF Working Paper. — 2009. — № 09/4. — URL: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2009/wp0904.pdf>.
15. *Tarashev N.* The systemic importance of financial institutions [El. resource] / N. Tarashev, C. Borio, K. Tsatsaronis // BIS Quarterly Review. — 2009 (September). — P. 75—87. — URL: http://www.bis.org/publ/qtrpdf/r_qt0909h.pdf.
16. *Huang X.* Assessing the systemic risk of a heterogeneous portfolio of banks during the recent financial crisis [El. resource] / X. Huang, H. Zhou, H. Zhu // BIS Working Papers. — 2010. — № 296. — URL: http://www.newyorkfed.org/research/conference/2011/global_sys_risk/Assessing_SystemicRisk_HeterogeneousPortfolio_Banks_Recent_Financial_Crisis.pdf.
17. *Zhou C.* Are Banks Too Big to Fail? Measuring Systemic Importance of Financial Institutions [El. resource] / C. Zhou // International Journal of Central Banking. — 2010. — P. 205—250. — URL: <http://www.ijcb.org/journal/ijcb10q4a10.pdf>.
18. Integrating Stability Assessments Under the Financial Sector Assessment Program into Article IV Surveillance: Background Material [El. resource] // IMF. — 2010 (August 27). — URL: <http://www.imf.org/external/np/pp/eng/2010/082710a.pdf>.
19. *Battiston S.* DebtRank: Too Central to Fail? Financial Networks, the FED and Systemic Risk [El. resource] / S. Battiston, M. Puliga, R. Kaushik, P. Tasca, G. Caldarelli // Scientific Reports. — 2012. — № 2. — URL: <http://www.nature.com/srep/2012/120802/srep00541/pdf/srep00541.pdf>.
20. 2013 update of group of global systemically important banks (G-SIBs) [El. resource]. — 2013 (11 November). — URL: http://www.financialstabilityboard.org/publications/r_131111.pdf.

Надійшла до редакції 22.08.2014

Vladyslav Lavreniuk. *The Foreign Experience of Identification of Systemically Important Banks*

The foreign experience of identification of systemically important banks is researched. The main approaches and methods of identification of the system importance of banks are analyzed and systematized. Recommendations on implementation of the foreign experience of identification and regulation of an activity of systemically important banks in the banking sector of Ukraine are proposed.

Лавренюк Владислав. *Зарубежный опыт идентификации системно важных банков*

Исследован зарубежный опыт идентификации системно важных банков. Проанализированы и систематизированы основные подходы и методы идентификации системной важности банков. Даны рекомендации по имплементации зарубежного опыта идентификации и регулирования деятельности таких банков в банковском секторе Украины.